

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

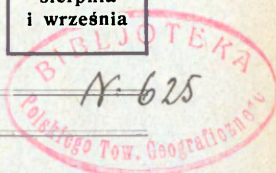
Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redakcja: LUDOMIR SAWICKI i WIKTOR ORMICKI

KRAKÓW-DĘBNIKI, UL. BARSKA L. 41.

Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września

Kraków, październik 1927 r.

Ruch geograficzny w świecie i w Polsce.

(*Mouvement géographique dans le monde et chez nous.*)

I. Personalja. (*Renseignements personnelles.*)

Dnia 20 maja 1927 r. zmarł w Wiedniu prof. Dr. Edward Brückner. Zmarły urodził się 29. VI. 1862, od r. 1888 sprawował obowiązki pedagogiczne w Bernie, następnie w Halle, zaś od r. 1906 w Wiedniu. Badania nad wahaniami klimatu jak i nad morfologią glacialną zapewniają Zmarłemu trwałą pomnik w historii nauk geograficznych.

Odnaczenie prof. E. Romera. Towarzystwo Geografów w Chicago przyznało prof. E. Romerowi na wniosek Dra J. B. Goode'a, profesora uniwersytetu w Chicago, złoty medal im. Helen Culvera za wybitne zasługi w dziedzinie geografii i kartografii.

Dr. August Zierhoffer habilitował się z zakresu geografii na Lwowskim Uniwersytecie.

II. Towarzystwa i czasopisma (*Sociétés et Revues.*)

Brunświk. W nakładzie Westermanna ukazało się w kwietniu b. r. redagowane przez prof. Brauna G. czasopismo, poświęcone geografii gospodarczej p. t. „Erde und Wirtschaft, Vierteljahrschrift für Wirtschaftsgeographie und ihre praktische Anwendung“. — Redakcja nie zamierza ograniczać się tylko do artykułów i notatek — ale przedsięwzięcie podawanie wiadomości geograficznych bezpośrednio kartograficznie.

Greifswald. Tutejsze Towarzystwo geograficzne (Geogr. Ges. in G.) zmieniło w związku z 46 rocznicą działalności nazwę na „Pomorskie Geograficzne Towarzystwo Greifswald“ (Pommersche Geographische Gesellschaft, Sitz Greifswald).

Leszno. Zrzeszenie Polskich Nauczycieli Geografii założono w maju 1926 r. W listopadzie 1926 odbyło się Walne Zebranie, na którym wybrano Zarząd i omówiono program prac Koła.

Zrzeszenie odbyło 4 zebrania plenarne, na których wygłoszono nast. referaty: 1. Prof. Mścisz: Geografia empiryczna a genetyczna; 2. Prof. Mścisz: Schematy graficzne w nauczaniu geografji; 3. Prof. Mścisz: Rysunek siatki kartograficznej; 4. P. Weiss: Opis genetyczny a empiryczny. — Z inicjatywy Zrzeszenia wygłoszono następujące referaty publiczne: 1. Prof. Dr. St. Pawłowski: Egipt (wykład z przeżroczami w Lesznie); 2. P. Deszczka: Argentyna, kraj i ludzie (wykład z przeżroczami w Lesznie); 3. Prof. Mścisz: Geneza krajobrazu polskiego (wykład z przeżroczami w Koźminie); 4. Prof. Mścisz: Gdańsk współczesny a Państwo Polskie (wykład na Walnym Zjeździe Delegatów Stowarz. Urzęd. w Poznaniu). Z inicjatywy Zrzeszenia w Lesznie powstało Zrzeszenie P. N. G. w Koźminie, gdzie przewodniczącym Koła został prof. Woda. Prezes naszego Zrzeszenia prof. Mścisz wygłosił 4 referaty na plenarnych zebraniach Zrzeszenia w Koźminie. — W okresie Zielonych Świąt zorganizowaną została wycieczka krajoznawcza Zrzeszenia w Koźminie nad polskie morze i wybrzeże pod naukowym kierownictwem prof. Mścisza i prof. Wody. W ostatnich czasach rozwija Zarząd działalność w kierunku stworzenia nowych kół w okolicznych miastach, w których są szkoły średnie.

Zrzeszenie prenumeruje następujące pisma: „Przegląd Geograficzny“, „Czasopismo Geograficzne“, „Przegląd Kartograficzny“, „Przyrodę i Technikę“ oraz „Wiadomości Geograficzne“.

Za Zarząd Zrzeszenia Polskich Naucz. Geogr.:

Sekretarz: *T. Kowalski* m. p. Przewodniczący: *M. Mścisz* m. p.

Lwów. Zmiana w redagowaniu „Kosmosu“. Na zasadzie uchwały Głównego Zarządu Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika — wyodrębniono w redagowaniu „Kosmosu“ przegląd zagadnień naukowych, powierzając kierownictwo prof. D. Szymkiewiczowi.

Warszawa. Z końcem z. r. rozpoczęto publikację kwartalną, poświęconą badaniom nad emigracją i kolonizacją. Kwartalnik pozostaje pod redakcją dr. G. Załęskiego i jest organem utworzonego przy Polskiem Towarzystwie Emigracyjnem „Instytutu Naukowego do badań emigracji i kolonizacji“.

Wiedeń. Tutejszy instytut dyluwjalny zapoczątkował pod redakcją J. Bayera wydawnictwo czasopisma poświęconego epoce lodowcowej i badaniom z nią związanymi. Czasopismo nosi tytuł „Die Eiszeit, Zeitschrift für allgemeine Eiszeitforschung“.

III. Zakłady naukowe (*Instituts scientifiques*).

Amsterdam. Dokonano tutaj otwarcia holenderskiego instytutu Jawańskiego. Pozostaje on w ścisłym związku z Instytutem Kolonialnym. Do zadań jego należy gromadzenie materiałów dotyczących Jawy, celem ułatwienia kulturalnego i gospodarczego rozwoju tamtejszej ludności.

Charków. *Ukraiński Instytut Geograficzny*, który tutaj uruchomiono dla celów pedagogicznych i badawczych — pozostaje pod dyktando prof. Stefana Rudnickiego, powołanego na to stanowisko z Pragi.

Hawajskie wyspy. Konferencja pacyficzna odbyła się w dniach od 15 do 19 lipca na wyspach Hawajskich w Honolulu. Konferencja miała charakter nieoficjalny a zwołaną była przez Institute of Pacific Relations. Przedmiot obrad stanowiły zagadnienia polityczne, rasowe, gospodarcze, migracyjne i misyjne. W konferencji wzięli udział przedstawiciele nauki ze Stanów Zjednoczonych Am. Pn., z Kanady, Australji, Nowej Zelandji, Chin, Japonji, Wielkiej Brytanji, Wysp Hawajskich i Filipin.

Scoresbysund. Uruchomiono tu w lecie b. r. stację sejsmiczną wyposażoną w aparaty iskrowe.

IV. Ekspedycje. (*Expeditions*).

Afryka. — Badania historyczno-geograficzne na wybrzeżu Tunezji prowadził w połowie b. r. Herrmann A., zwiedzając przestrzeń od Kelibji do Zarzis. Badacz utwierdził się w przekonaniu, że najstarsze części Odyssei pozostają w przyczynowym związku z rzeczywistą podróżą odkrywczą w te strony.

Gory Didinga (granica Ugandy i anglo-egipskiego Sudanu), prawie nieznaną, zbadał cokolwiek bliżej angielski komisarz rządowy i etnolog. J. H. Driberg. Pasma to wcale nieźle nawodnione wznosi się z sawannów (700 m. n. p. m.) do + 2000 m. n. p. m. W górnych częściach klimat ma charakter subtropikalny a górotwór nosi odpowiednią szatę roślinną. Stoki wschodnie są gwałtowne i skaliste, zachodnie wykazują lekkie nachylenie. Bardzo częste są zsuwy i to o charakterze zarówno gwałtownym, jak spokojnym. Ludność niskiego wzrostu pochodzi z nad jeziora Rudolfa. Zajmuje się w pierwszym rzędzie pasterstwem, trochę rolnictwem — a dość wyraźnie i myśliwstwem.

Ameryka. — Zdjęcie aerofotogrammetryczne Alaski. Lotnictwo marynarki Stanów Zjedn. przeprowadziło w czterech miesiącach zdjęcie topograficzne najzupełniej niedostępnych, pierwoborem pokrytych, obszarów Alaski o łącznej powierzchni 4000 mil kwadratowych. Zdjęcie to ma dać podstawy do gospodarczej eksploatacji wzmiankowanego obszaru.

Loty polarne Wilkinsa. Lotnik wojskowy Stanów Zjedn. Am. Półn. kpt. Wilkins podjął 30 marca b. r. lot z przylądka Barrow nad zatoką Beauforta. Lotnik przeleciał około 800 km w kierunku pn.-wsch., z tego 500 km nad obszarami kompletnie nieznanymi. W czasie podróży lotnik lądował 3-krotnie. Powrót nastąpił 4-go kwietnia. Z końcem maja podjął Wilkins ponownie próbę przelotu zatoki Beauforta. Według planu po wystartowaniu z przylądka Barrow należało lądować w Etah w pn. Grenlandji. Z powodów atmosferycznych i ta próba spełzała na niczem.

Prace badawcze w Guatemali kontynuowane przez Termera, docenta uniwersytetu w Würzburgu, zostały ukończone. Trzecia podróż zaznajomiła badacza z obszarem Santa Cruz Quiché, skąd przez środkowe części górotworu Guatemali dostał się w górską okolicę pn. departamentu Quiché, położoną między rzekami Chajul i Chixoy oraz nad jezioro Izabal (Alta Verapaz). Prócz szczegółów

geograficznych badacz zdobył pewne dane, odnoszące się do prehistorycznego osadnictwa.

Ekspedycja do Gran Chaco i nad jezioro Titicaca. Państwowy uniwersytet w La Paz przedsięwziął wyprawę naukową w okolice jeziora Titicaca i do Indjan w Gran Chaco. Wyprawa zajmie się studjami nad starożytną kulturą Inkasów. Z Europejczyków bierze udział w ekspedycji prof. R. Wegener z Frankfortu n/M.

Prace kartograficzne w Brazylii. W czasie od marca 1926 do marca 1927 pracował w stanie Parana i w stanie Minas R. Maack. Przeprowadził on przedewszystkiem skartowanie strefy djamentów, przyczem udowodnił związek między występowaniem djamentów brazylijskich i kimberlitów.

Arktyda. — *Wyprawa geodezyjna na Grenlandję*, składająca się z 4-ch duńskich oficerów sztabu generalnego, a pozostająca pod kierownictwem kapitana F. O. Jorgensa wyruszyła 25. V. 1927 z Kopenhagi na wyspę Disko, która jest przewidziana jako podstawa trygonometrycznego pomiaru Grenlandji. Czas zdjęcia całej wyspy wyniesie około 30 lat. — Wyniki będą publikowane w podziałce 1:200.000.

Azja. — *Studja nad niemieckim osadnictwem na Syberji.* W drugiej połowie b. r. odbywa dr. Helmut Anger (Inst. Geogr. Królewiec) podróż naukową po Syberji po Altaj i jezioro Bajkał w celu zapoznania się z wynikami pracy osadniczej niemieckiej.

Wymordowanie tybetańskiej ekspedycji Filchnera. Według nadeszłych do Europy wiadomości Tybetańczycy zamordowali Filchnera z towarzyszymi. Szczegółów na razie brak.

Królestwo Transjordanji. Transjordanja, która podlegała do tej pory angielskiemu komisarzowi dla Palestyny została proklamowana niezależnem królestwem z językiem arabskim, jako urzędowym i wyznaniem mahometańskim, jako panującym.

Dotychczasowy komisarz dla Palestyny, lord Plumer, został mianowany pełnomocnym rządu angielskiego na dworze Emira Abdullaha

V. Wiadomości drobne (*Informations courantes*).

Polska. — *Budowa radjostacyj dla celów lotniczo-komunikacyjnych.* Na lotniskach w Warszawie i Lwowie buduje Ministerstwo Komunikacji radjowe stacje nadawczo-odbiorcze.

Ruch migracyjny w Polsce i z Polski w r. 1926 doznał w porównaniu z latami poprzedniemi poważnych zmian. Zaznaczyły się one i wzrostem emigracji i różnicami w składzie etnograficznym i zawodowym ludności wychodźczej. Emigrację polską dzieli się na kontynentalną i zamorską; z tych kontynentalna rozpada się na sezonową (rolną) i zarobkową (stałą).

Wychodźstwo sezonowe kieruje się głównie do Niemiec i Danji. Obejmuje około 50—51.000 osób (woj. łódzkie ok. 30.000, w tem sam powiat wieluński 20.000, reszta z woj. kieleckiego), z woj. krakowskiego i lwowskiego podąża silny strumień ludności do Danji (uprawa buraków), charakteryzujący się prawie 95% udziałem kobiet.

Emigracja zarobkowa ogniskuje się we Francji. Wyniosła ona około 70.000 osób. Cechuje ją przewaga elementu przemysłowego: robotnika i górnika. Znacznie mniejsza ilość emigrantów polskich znalazła zajęcie w innych krajach Europy (Belgja ok. 2000 — robotnicy przemysłowi i górnicy, Rumunja ok. 800 — tkacze i pozatem ok. 1.500 osób).

W zakresie emigracji zamorskiej wchłonęła Kanada około 16.000 osad-

ników polskich (woj. tarnopolskie ok. 5000, lwowskie 3.000, stanisławowskie 1500, kieleckie i krakowskie po 1100); Argentyna około 15.000 (wołyńskie ok. 3000, tarnopolskie 2300, lwowskie 1700, warszawskie 1600, stanisławowskie 1200), przyczem na podkreślenie zasługuje fakt, że element miejski (Zydzi) partycypował w tem wychodźstwie w 30%. Podobnie wysoki odsetek daje się zauważyć i w emigracji do Stanów Zjednoczonych Ameryki Południowej 47% (na około 8000 wychodźców), Brazylii 59% (na ok. 3000 emigrantów). Poza tem wyjechało do Palestyny 6.840 osób, do Urugwaju 537, na Kubę 415, do Australji 339 i do Meksyku 279.

Najcharakterystyczniejszym znamieniem emigracji polskiej jest rekrutowanie się wychodźstwa sezonowego z obszarów rdzennie polskich, stałego zaś z województw południowo-wschodnich.

Europa. — *Światowy handel papierem gazetowym* ogniskuje się przede wszystkim w pn. Ameryce i w krajach pn.-bałtyckich. To są obszary obfitujące nie tylko w surowiec, ale i w drogi, umożliwiające tani transport surowca do ośrodków fabrycznych. Państwa, które nie mają tak korzystnych dróg dowozowych, produkują cenniejsze gatunki papieru (Niemcy, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone).

Szeregując państwa ze względu na wysokość rocznej produkcji postawimy na czele Stany Zjednoczone, dalej Kanadę, Wielką Brytanię, Niemcy, Szwecję, Norwegię i Finlandję.

Najwyższy jednak eksport wykazuje Kanada. W Europie stoją na pierwszym miejscu Niemcy, następnie Szwecja, Norwegia, Finlandja i Wielka Brytania. W r. 1925 eksportowały w tysiącach kwintali: Kanada 14.768, Niemcy 1.744, Szwecja 1.733, Finlandja 1.488, Norwegia 1.564, Wielka Brytania 1173, Stany Zjednoczone 250.

Jest rzeczą b. charakterystyczną, że eksport poszczególnych państw wykazuje daleko posuniętą zależność od położenia geogr.-komunikacyjnego względnie od organizacji komunikacyjnej. Kanada wysyła 90% całego eksportu do Stanów Zjednoczonych; pozostałych 10% rozkłada się na pd. Afrykę, Australję, Nową Zelandję, Kubę i Wielką Brytanię.

Stosunki eksportowe Niemiec wskazują, jak doniosłą rolę spełnia krajowa flota handlowa. Papier niemiecki idzie dosłownie w cały świat. Znajduje rynki zbytu w pd. Ameryce i na Dalekim Wschodzie, gdzie co prawda po wojnie znajduje się w ostrej walce z ekspansją szwedzką.

Szwecja i Norwegia eksportują głównie do zach. Europy dając ponadto do zdobycia rynków w pd. Ameryce i na Dalekim Wschodzie. Finlandja jest głównym dostawcą papieru do Rosji; znajduje ona ponadto zbyt w zach. Europie i w pd. Ameryce. Z mniejszych producentów wspomnieć należy Austrię i Czechosłowację.

Światowy handel pianinami. Do rzędu głównych producentów i eksporterów pianin należą Niemcy, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja i Austria. Udział niemiecki przekracza w produkcji 52% fabrykacji i handlu światowego. 25% produkcji niemieckiej znajduje nabywców w pd. Ameryce. Rynek zagraniczny Stanów Zjednoczonych obejmuje Kanadę, Meksyk, Kubę. Połowa produkcji jest wchłaniana przez Australję, która ponadto konsumuje znaczną część wytwórczości angielskiej. W ogólności eksport niemiecki i angielski po wojnie silnie osłabły w przeciwstawieniu do francuskiego, który w tym czasie nawet się wzmógł. Eksport austriacki opanował mniejsze państwa europejskie.

Produkcja złota i srebra w Rumunji w r. 1927. Kopalnie rumuńskie wyprodukowały w z. r. 1526 8 kg złota i 2307 3 kg srebra.

Eletryfikacja Rumunji. Magistrat miasta Bukaresztu zawarł umowę w sprawie budowy wielkich zakładów elektrycznych nad Palomicą i jej dopływami. Przystąpiono do budowy elektrowni o site 15.000 K. P.

Sól w Bułgarji. W pn.-wsch. Bułgarji w okolicy Warny stwierdzono występowanie pokładów soli kamiennej, zdolnej do eksploatacji. Bułgarja importuje rocznie soli na sumę około 50 milj. lew.

Przemysł dywanowy w Grecji. Przesiedleńcy małoazjatyccy zdolali w krótkim czasie stosunkowo silnie rozwinąć w Grecji produkcję wschodnich dywanów. Liczba warsztatów czynnych w r. 1926 wynosiła 3000 t. j. o 500 więcej aniżeli w r. 1925. Podobnie i produkcja wzrosła w r. 1926 do

150.000 m², podnosząc się o 30.000 m² w stosunku do roku poprzedniego. Ta nowa gałąź gospodarki społecznej ściąga do kraju około 600 000 funtów szterlingów

Wysokie piece w Jugostawji. Jest ich wogóle dwa: jeden w Vares (Bośnia) dał w r. 1926 18.271 t surówki; drugi w Topusko (Kroacja) 497 ton. Ogółem wyprodukowała Jugostawja 18.786 t surówki (przed wojną około 60.000 ton).

Ludność Hiszpanji wynosi według spisu z ostatniego grudnia 1926 r. 22.290.162 mieszkańców. W r. 1926 zawarto 162.237 małżeństw, miało miejsce 663.148 urodzin, 429.521 wypadków śmierci. Naturalny roczny przyrost zaludnienia wyraża się cyfrą 242.527.

Migracje ludności w Hiszpanji. Od roku 1924 zaznacza się w Hiszpanji słabnięcie emigracji, któremu towarzyszy wzrost reemigracji. W latach 1924, 1925 i 1926 emigrowało 86.920, 55.544 i 45.179 osób. W tym samym czasie powróciło z wychodźstwa 36.409, 37.887 i 39.958 osób.

Podniesienie sławności Guadalquiviru. Regulacja Guadalquiviru obliczona dla rocznego obrotu 300.000 t okazała się już wobec obrotów handlowo-towarowych Sewilli, dochodzących 1 milj. t niewystarczającą. W związku z tem planowane jest podjęcie ponownej regulacji, któraby umożliwiła nawet wielkim parowcom dostęp do miasta. Koszta obliczane na 42 milionów pesetów obejmują m. i. budowę nowego skweru długości 3 2 km i 3 nowych mostów.

Monopol oliwny. Rząd hiszpański nosi się z zamiarem zmonopolizowania handlu oliwą i oliwkami, celem wydzierżawienia tej instytucji. Monopol ten jest równie zdecydowanie „geograficzny“ jak i nieistniejący już dziś monopol zbożowy szwajcarski.

Wydobycie ółowiu w Hiszpanji. Między producentami ółowiu Hiszpanja stoi na czwartym miejscu. W głównych krajach wydobyto w pierwszych pięciu miesiącach b. r. niżej podane ilości ółowiu: Stany Zjednoczone Ameryki Północnej 235.800 t, Meksyk 87.100 t, Australia 60.100 t, Hiszpanja 49.300 t.

Malta i jej stosunki handlowo-gospodarcze zasługują na uwagę chociażby ze względu na geopolityczne znaczenie wyspy (1° stacja węglowa, 2° ogniwo na drodze Anglja—Indje, 3° port macierzysty dla floty angielskiej na morzu Śródziemnem), która w zakresie rolniczych ziemiopłodów eksportowych słynie z kminku, cebuli i ziemniaków. W r. 1926 wyniósł eksport ziemniaków 12 milj. kg wartości 107 tysięcy £. Przemysł Malty stoi niesłychanie nisko (fabrykacja obuwia, wyrobów tytoniowych). Import osiągnął w r. 1926 sumę 45 milj. £., eksport 282 milj. £. Poważnie przedstawia się ruch okrętów w porcie (w r. 1926 22.903 okręty o pojemności 35 milj. ton). Malta jest punktem handlowym. W La Valette ma siedzibę 32 konsulów różnych państw.

Wyniki francuskiego spisu ludności z r. 1926. Liczba miast wielkich wzrosła z 15 na 16. Mimo tego Paryż stracił 34.000 mieszkańców, Bordeaux 11.000, Le Havre 5.400. Wzrost ludności wykazują Reims (24.000), Marsylja (66.000), Saint Etienne (26.000) i Nicea (29.000).

Rzekomo spadek ludności paryskiej położyć należy na karb zmian w rozmieszczeniu zaludnienia. W związku z rozbudową komunikacyj, umożliwiających szybkie połączenie z warszatem pracy, znaczny odsetek ludności mieszka na prowincji. Zaludnienie departamentu Seine podniosło się w tym samym czasie t. j. 1921—1926 o 1/4 miliona głów.

Powierzchnia pod uprawą i zbiory we Francji.

	Powierzchnia uprawna w 1000 ha		zbiór w 1000 q	
	1925	1926	1925	1926
pszenica	5 614	5.249	90 042	63.077
żyto	869	793	11.091	7.664
jęczmień	699	691	10.268	9.984
owies	3.400	3.512	57.459	52.852
kukurudza	346	337	5.081	3.156
ziemniaki	1.465	1.461	151.950	111.365

Bezpośrednie połączenie telefoniczne Paryż—Stockholm zostało uruchomione z końcem czerwca b. r.

Ruch handlowy między Rosją a Niemcami, korzystający z tranzytu polskiego, wzmógł się w pierwszym półroczu b. r. w związku z wprowadzeniem w życie 1 stycznia 1926 umowy o bezpośredniej komunikacji towarowej między Rosją a Niemcami. Rosja eksportuje do Niemiec wszelkiego rodzaju surowce przemysłowe i żywnościowe, Niemcy natomiast wysoko wartościowe produkty przemysłowe. Wywóz Rosji (w tranzycie przez Polskę) osiągnął w I półroczu 59.860 t., eksport niemiecki 8.570 t. W ten sposób koleje polskie przewiozły tranzytem 68.430 t. Obciążenie poszczególnych szlaków tranzytowych jest różne. Do najważniejszych należą szlaki Mohylany—Chebzie, Mohylany—Zbąszyń i Podwołoczyska Chorzów.

Budowa mostu nad Małym Bełtem jest zamierzona przez Danję. Most ma być ruchomy i będzie uwzględniał na ruch pieszy.

Cementowe progi kolejowe na Węgrzech. W związku z brakiem lasów i drzewa tak dotkliwie Węgrom, dającym się we znaki, postanowiono po pomyślnych próbach zastąpić na kolejach znajdujące się obecnie w użyciu progi dębowe cementowymi. W Csepel wznosi się w tym celu specjalną fabrykę, obliczoną na roczną produkcję 3.000 do 3.500 wagonów progów.

Przemysł na Łotwie rozwija się bardzo pomyślnie w przeciwstawieniu do rolnictwa i handlu, które przechodzą silny kryzys. Jako cechę specjalnie charakterystyczną podkreślić należy wzrost liczby przedsiębiorstw średnich i małych. Pozostaje to w związku z gospodarczo-politycznymi warunkami, które zapanowały po wojnie. Łotwa straciła rynek rosyjski, społeczeństwo zaś silnie zubożało, jeśli pominiemy nawet jego niską liczebność (1925 — 1'84 milj. mieszkańców). Państwo chroni cłami masową produkcję przemysłową a częściowo i metalową. Eksport opiera się na rodzimych surowcach, drzewie i lnie. Jako pomyślną okoliczność zanotować należy dostatek specjalistów robotników jak niemniej urzędników, znawców stosunków rynkowych. Tempo rozwoju przemysłu łotewskiego ilustrują następujące cyfry: w latach 1923/27 wzrósł import żelaza z 11.352 t na 30.188, blachy z 1928 na 4301 t, wełny z 223 na 353 t, bawełny z 615 t (1924) na 1317. Równocześnie spadł import maszyn rolniczych. Łotwa eksportuje przędzę płócienną (Niemcy, Anglja, Belgja), papier i to przede wszystkim bibułki do papierosów (Rosja, Anglja), zapalki (Stany Zjednoczone A. P., Anglja, Szwecja), linoleum (do wszystkich prawie krajów Europy i poza Europę). Poza tem przede wszystkim zasługuje na wzmiankę przemysł kaloszniczy, papierowy i drzewny oraz tkacki.

Bardzo wyraźnie rozwija się eksport mięsa. W czasie od 1 stycznia do 30 kwietnia 1927 wywieziono 1'5 miliona kg (w r. 1926 800 tys. kg).

Uprawa buraków cukrowych na Ukrainie. Według oficjalnych dat sowieckich powierzchnia zajęta na Ukrainie pod uprawę buraka cukrowego wynosi 462.000 dziesięcin. Zwiększyła się zatem w stosunku do roku poprzedniego (1925/26 o 112.000 dziesięcin). Produkcja cukru na Ukrainie szacowana jest w tegorocznej kampanji na 55,5 milj. pudów.

Hodowla nierogacizny na Białorusi Sowieckiej doszła do liczebności przedwojennej (prawie 2 miliony sztuk). Białorusi zajmują pod tym względem pierwsze miejsce w Unji Sowieckiej. Komisarjat dla spraw handlowych zdecydował budowę wielkiej rzeźni eksportowej, która obliczona na roczny ubój 40—100.000 sztuk, ma zostać uruchomiona z końcem 1928 r.

Przemysł domowy w Rosji Sowieckiej. Szczególne warunki komunikacyjne (rzadka sieć kolejowa, wielkie oddalenie osad od stacji kolejowych: od 38 wiorst do 114 w Rosji Europejskiej) i wybitny rolniczy charakter państwa (ze 150 miljonowej ludności $\frac{4}{5}$ stanowi element wiejski), sprawiają, że gdy na zachodzie chałupnictwo wygasa, w Rosji jest ono faworyzowane i podnosi się. Wytwórczość przemysłu domowego w zakresie garbarstwa dostarcza 56% krajowej produkcji, w zakresie fabrykacji obuwia 80%, ubiorów 65%, w zakresie produkcji przemysłowo-metalowej 46%. Prawie w całości natomiast pokrywa się w Rosji zapotrzebowanie na sprzęty gospodarcze tą drogą. Przemysł domowy występuje dwójako: raz reprezentowany jest przez rozsianych specjalistów, kiedyindziej całe wsie i okręgi trudnią się fabrykacją specjalnych artykułów. Mimo usiłowań rządu, idących w kierunku kooperacji chałupników, stosunki nie uległy w porównaniu do przedwojennych żadnym zmianom.

VI. Notatki naukowe (*Notes scientifiques*).

Największe głębokości na Oceanie Spokojnym. W roku 1895 odkrył angielski statek wojenny „Penguin“ w rowie Tonga głębinię 9184 m, a w rowie Kermadec w sąsiedztwie wysp tej samej nazwy 9427 m.

W roku 1899 natknął się amerykański statek „Nero“ kładący, kabel w rowie Marjanów niedaleko od wyspy Guam, na głębie 9636 m.

W rowie Salomonów (9140 m) i Filipinów (9386 m) przeprowadził pomiar — niemiecki okręt ekspedycyjny „Planet“, który w lipcu 1912 roku znalazł głębinię 9788 m (szer. g. 9°56' Pn.; dług. g. 126°50' Wsch.), uchodzącą do kwietnia br. za najznaczniejszą.

W roku zeszłym sondował japoński okręt „Mandzu“ w okolicy wyspy Shihito 9435 m. 29 kwietnia 1926 w odległości 13 mil morskich na pd.-pd.-wsch. od miejsca sondowania „Planet'a“ stwierdził niemiecki krążownik „Emden“ głębię, sięgającą 10793 m. Wiarygodność tego pomiaru potwierdzają dalsze sondowania przez ten sam okręt tą samą metodą (sondowanie akustyczne). 29. IV. 1927 przeprowadzono dalszych 335 pomiarów z których 46 wykazuje ponad 10.000 m głębokości. Obszar badań zawarty jest południkami 126°49' i 127° Wsch. oraz równoleżnikami 9°42' i 9°59' Pn.

Studja nad loessami. W 3-cim zeszycie XV tomu „Zeitschrift f. Gletscherkunde“ opublikował prof. Dr. N. Florow nader ciekawą pracę p. t. „Uber Lössprofile in den Steppen am Schwarzen Meer“. Odsyłając, interesujących się metodyczną stroną zagadnienia do samej rozprawy, podajemy najważniejsze wyniki badań. Profile loessów w niezlodzonych okolicach stepów czarnomorskich składają się z 4-ech piętr oddzielonych od siebie kopalniami glebami. W ogólności spoczywa loess na starszych utworach, których górna warstwa nosi ślady dawnego procesu glebotwórczego. Na obszarze dnieprzańskiego jeziora lodowcowego spoczywa na morenie loess w trzech piętrach, poprzedzielanych kopalniami glebami, na tem zaś dopiero najmłodszy loess z dzisiejszą glebą. Jeżeli wzmiankowana morena pochodzi z czasu ostatniego zlodzenia to wolno mniemać, że trzy gleby kopalne odpowiadają trzem wahnieniom zasięgu lądolodu, które miały miejsce w ostatnim zlodzeniu a mianowicie stadjom: Bühl, Schnitz i Daun. Najniższa gleba kopalna, leżąca bezpośrednio na morenie jest silnie wylugowana — obie nadległe bardziej zbliżone do czarnoziemu. Stąd wniosek, że interglacja po zlodzeniu „Würm“ trwał znacznie dłużej aniżeli każdy z następnych. Na tym samym obszarze występują pod moreną loessy w dwóch piętrach, przegrodzone kopalną glebą. Bardzo często piętro górne oddzielone jest od moreny analogiczną warstwą gleby, Poszczególne piętra loessowe różnią się między sobą pod względem składu mechanicznego, chemicznego jakoteż struktury morfologicznej. Kopalne gleby loessowe można ująć w trzy kategorie: jasny czarnoziem, ciemny (albo właściwy), gleby wylugowane i wyjąłowane w rozmaitych stadjach. Te trzy kategorie pokrywają się z kolejnością trzech faz: pustynno-

stepowej, stepowej i leśno-stepowej. Powyższy cykl stwierdził Florow dla wszystkich piętr loessu. W kopalnych glebach wyjąłonych nierzadko obserwowwać można objawy regeneracji czarnoziemiu co odpowiadałoby okresowi przejściowemu z fazy leśno-stepowej do suchej ponownego nawiewania. O ile idzie o geograficzne zamieszczenie rozmaitych typów gleb kopalnych to na ogół jest ono zgodne z dzisiejszemi zasięgami. Warunkowane przebiegiem walki między stepem a lasem rozmieszczenia dzisiejszych gleb w stepach — wskazuje, że las z walk tych wychodzi zwycięsko. Proces wyjąłwienia czarnoziemiu objął znaczną część stałych stepów. Jeżeli zgodzimy się — kończy Florów swoją rozprawę, że każdy interglacjał odpowiada wilgotnemu okresowi, w takim razie żyjemy w stosunkowo zaawansowanym interglacjale.

W. O.

VII. Recenzje (*Compte-rendus*).

Raubal St., Granica polityczna polsko-czechosłowacka, Biblioteka Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, R. III. Warszawa 1927, str. 135—221.

Praca p. R. rozmiarami wcale poważna zajmuje się sprawą granicy między Polską a Czechosłowacją. Zagadnienie granicy politycznej, międzypaństwowej może być rozważane zasadniczo w dwojaki sposób: historycznie lub ze stanowiska geografii politycznej. W tym drugim wypadku chodzi o uchwycenie związków, zachodzących między granicą a warunkami fizjograficznymi, politycznymi, etnograficznymi, gospodarczemi i t. p. oraz o ocenienie wartości granicy dla danego państwa ze względu na te różnorodne czynniki. Rozprawa p. R., mająca charakter studjum z dziedziny geografii politycznej przy uwzględnieniu stosunków historycznych, nie spełnia jednakowoż zadania, jakiego należałoby oczekiwać od monografii granicy polsko-czechosłowackiej. Wiele miejsca zajmuje w pracy szczegółowy topograficzny opis przebiegu granicy, który z lepszym powodzeniem może zastąpić każda mapa w odpowiedniej podziałce. Uwagi autora o granicy w Bieszczadach i Gorganach nie zawierają zresztą nic prócz jedynie takiego opisu. Na Śląsku Cieszyńskim, Orawie, Spiszu i w Beskidzie Niskim uwzględnia autor historyczny rozwój granicy, dość szczegółowo stosunki etnograficzne, przemysł i komunikację. Wszystko to jednak w formie raczej materiału, dla celów pracy niedostatecznie wyzyskanego. Bez żadnego istotnego związku z tematem pracy pozostają wtrącone a zresztą nieoryginalne ustępy o szczegółowym podziale Karpat i ich części. Według pomiaru autora długość granicy między Polską a Czechosłowacją (na mapie 1:300.000!) wynosi 810 km (str. 135), w stosunku zatem do rzeczywistej granicy (920 km) różnica dochodzi 110 km t. j. 12%. W następstwie tego wszelkie inne obliczenia autora, operujące długością granicy są również błędne. Wartość rozwoju dzisiejszej granicy na Orawie, przyjąwszy jej długość według autora, winna wynosić nie 145,1 lecz 105,9 (str. 183). Ustępy historyczne zawierają niektóre rzeczy wprost fantastyczne, jak dokładny przebieg granicy

Polski za Bolesława Śmiałego od strony Słowaczyny (str. 168), wiadomość o przejściu osadnictwa polskiego na południową stronę Karpat już w dobie przeddziewowej (str. 163), lub uwagę o pobieraniu cła w Tatrach na przełęczy Świstowej (str. 185). Do tej samej kategorii należy zaliczyć śmiałe przypuszczenie autora o powstaniu przełomu Orawy pod Królewianami tuż przed epoką historyczną (str. 176). Rozprawa nie posiada żadnej mapy, niezwykle istotnej w tego rodzaju opracowaniu, natomiast zaopatrzona jest w najzupełniej zbyteczny słowniczek polsko-niemiecko-węgierski nazw geograficznych, wspomnianych w pracy, w uwagi o przemianie końcówek imion geograficznych w tychże językach oraz we wskazówki dla wymowy poszczególnych liter w językach czeskim, niemieckim, polskim, słowackim i węgierskim. Niedosć staranna korekta jest przyczyną licznych błędów, zwłaszcza przy punktach, n. p. zamiast 1469 i 1862 (str. 165), 1026 (str. 205) ma być 469, 862 i 2026. Brak miejsca nie pozwala na dokładniejsze omówienie pracy p. R. i dalsze cytowanie jej wad i usterek. Należy tylko wyrazić życzenie, by przyszli naukowci badacze granic Rzplitej, zapoznawszy się z monografią granicy politycznej polsko-czecho-słowackiej, nie poszli jej śladem.

T. Czort.

August Zierhoffer, Północna krawędź Podola w świetle rzeźby powierzchni kredowej. Prace geograficzne wydawane przez E. Romera z. IX, Podole.

Z licznych pomiarów w terenie odtworzył autor rzeźbę powierzchni kredowej, przykrytej trzeciorzędem, w obszarze sąsiadującym z północną krawędzią Podola i przestawił ją w warstwicznej mapie, na której wystąpiły nieznane dotychczas szczegóły tej rzeźby. Kredowe nierówności przypisuje autor za Teisseyrem erozji paleogeńskiej nie wykluczając możliwości tektonicznego pochodzenia niektórych form. Analiza mapy stwierdza słuszność tezy Teisseyra o eoceńskiej predyspozycji dolin podolskich, wykazuje jasno — znaną w zasadzie — zależność przebiegu krawędzi podolskiej od kształtów kredowego podłoża (związek zatok niżowych z obniżeniami kredy) i pozwala prześledzić ją szczegółowo.

Na podstawie stosunków kształtowych skrytej powierzchni kredowej usiłuje autor rozstrzygnąć kwestję ruchów tektonicznych w obszarze krawędzi oraz rozwiązać zagadnienie genezy progów. Za argument wykluczający istnienie tektonicznego grzbietu Gołogórsko-Krzemieńskiego uważa brak jednolitej, liniowej kulminacji podtrzeciorzędowej powierzchni w okolicy progów. Ale kulminacji takiej niepodobna wogóle oczekiwać przy płaskim wypiętrzeniu powierzchni przedstawiającej poprzednio „pagórkowatą wyżynę“ o silnym reliefie. Poza to „grzbiet“ ów pojmował Teisseyre (niezależnie od przyjmowanych w tym obszarze fleksur) jako płaską antyklinę o niezmiernie rozległym rozpięciu, analiza wymaga więc zestawienia hipsometrii powierzchni kredowej na większej przestrzeni niż przedstawia ją mapka. Należałoby w tym celu objąć obszar szerszy, uwzględniając część skrzydła północnego, zachowanego na Roztoczu.

Pozostaje sprawa genezy progu. I tą stara się autor rozwiązać w świetle zbadanej powierzchni kredowej. Przeciwwstawiając się teorii przysuniętej od północy denudacyjnej kuesty sądzi, że krawędź wyżynna wytworzyła się u samej dzisiejszej kulminacji kredowego podłoża — a więc opodal obecnego przebiegu — „gdzie spływające na północ rzeki najprędzej dotarły do powierzchni kredy, wznoszącej się tu najwyżej, a stromy stok powierzchni kredowej ułatwiał ześlizgiwaniu się rzek“. W poszczególnych odcinkach krawędzi wyróżnia stadja rozwojowe zależne od postępów erozji wstecznej atakującej równoleżnikowym frontem. W śmiałej formie progu widzi dowód odmłodzenia wywołanego przez podniesienie Podola i Pobuża w stosunku do obszarów północnych. Ożywionej przez ten ruch erozji przypisuje również zniszczenie trzeciorzędu na Pobużu.

Rozwijane poglądy morfogenetyczne budzić muszą poważne zastrzeżenia. W młodej formie krawędzi niepodobna dopatrywać się wpływu spotęgowanej przez wypiętrzenie erozji. Związek stromości progów denudacyjnych z petrografią i ułożeniem warstw obszarów płytowych dostatecznie jest znany, by dla tej cechy na Podolu wyjątkowej w odmłodzeniu szukać przyczyny. Trudno też pogodzić nieznaczne rzekomo przesunięcie progu ku południowi, od czasu jego powstania, z zupełnym zniszczeniem pokrywy trzeciorzędowej na północy, skoro się przypuszcza, że tam erozja później dopiero pokrywą tą przecięła. Silniejsze przerzucenie działu wodnego poza krawędź na północnym wschodzie nie musi stać w związku z wcześniejszym dotknięciem tego obszaru przez hipotetyczne równoleżnikowo postępującą erozję wsteczną, — ważniejszą rolę grają różnice w budowie płyty oraz zcięcie rzek podolskich mających tu kierunek przełomowy względem Miodoborów a więc trafiających bocznie przez wdzierające się od południa potoki. Nie wiadomo, dlaczego autor, dopatrujący się nawet w dzisiejszej młodej formie progu wpływu epirogenicznego ruchu, zalicza do zwolenników tektonicznego pochodzenia krawędzi podolskiej podpisanego, który próg określił jako normalną kuestę a jedynie wtórny dział wodny wiązał z wypiętrzeniem Gołogórsko-Krzemienieckim Teisseyra. Argument, że przy wypiętrzeniu „musiałyby się ostać“ przełomy antecedencyjne, nie wytrzymuje krytyki: powstanie takich przełomów zawisło od stosunku tempa wydzwignięcia do pogłębiania rzeki, i nie jest konieczne. Podobnie nie jest przekonywującym powołanie się na denudacyjne obniżenie odsłoniętej powierzchni kredowej na północy, nie pozwalającej na porównywanie poziomów i wnioskowanie o ruchach. Wszak są i na północy obszary, w których potrzeciorzędowa denudacja powierzchni kredowej nie zmieniła, bo pokrywa ją jeszcze trzeciorząd (Roztocze, Lubelskie). Rowu zabrzeżnego nie musiały wytworzyć rzeki subsekwentne — denudacja mogła odgrywać tu większą rolę niż erozja, rzeki główniejsze mogły rów poprzecznie przecinać.

Praca Dra Z. dostarcza nowych i cennych materiałów obserwacyjnych, zawiera szereg oryginalnych i wartościowych spostrzeżeń, genezy jednak podolskiego progu bynajmniej nie rozwiązuje.

J. Smoleński.

VIII. Literatura. (*Littérature*).

Literatura polska (*Littérature polonaise*).

Polska literatura o krajach obcych (*Littérature polonaise des pays étrangers*).

Bryk Jan, Określenie czaszek z grobów rzędowych w Giesing, Bestimmung der Schadelreste aus dem Reihengräberfeld in Giesing, Kosmos 1926, str. 925—934.

Czarnecki Stanisław, Prace kartograficzne w Rosji Sowieckiej, Wiad. Służby Geogr. 1927, z. 1, str. 74—77.

Friedberg Wilhelm, Z wycieczek geologicznych do falunów nad Loirą, Excursion dans les falines de la Touraine, Kosmos 1926, str. 327—341.

de Guébriant J., Co sądzić o Chinach? (streszczenie odczytu), Misje Katolickie 1927, Nr. 533, str. 196—202.

Gruszka S. i Gutkiewicz A., Stany Zjednoczone A. P. w roku 1926, Sprawozd. Ekon. urzędów zagran. Rzeczyposp. Polskiej 1927, Nr. 7, str. 62.

Komierowski K., Wielka Brytania w roku 1926, Sprawozd. ekonomiczne urzędów zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1927 z. 2, str. 53.

Kowalewski P. Szwecja w roku 1926, Nr. 6, ibd., str. 72.

Kutyłowski R., Polityka emigracyjna Kanady, Kwartalnik Inst. Nauk. do Badań Emigracji i Kolonizacji 1926, z. I.

Massalski W., Skarby Wschodu, Wiedza i Życie 1927, z. 7, str. 37—49.

Massalski W., Nowe źródła bawełny, Przemysł i Handel 1927, z. 29, str. 1003—1005.

Namysłowski Władysław, Hamburg i Brema w r. 1926, Sprawozdania ekonomiczne urzędów zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 3, Warszawa 1927, str. 38.

Ringman A., Niemcy (Przemysł i Handel w r. 1926), Przemysł i Handel 1927, z. 7, str. 216—220.

Rogiński A., Ostatnie postępy w rozwoju przemysłu Stanów Zjednoczonych, Przemysł i Handel 1927, z. 5, str. 159—161.

Romanowska Marja, O morzach Południa, Przyroda i Technika 1927, z. 3, str. 104—113.

Romer E., Europejska i amerykańska kartografia od czasu wielkiej wojny, Przyj. Szkoły, 1926, Nr. 20, str. 570—572.

Rościszewski Stanisław, Międzynarodowy handel zbożowy po wojnie, Przemysł i Handel 1927, z. 12, str. 381/382.

Stan zdjęcia i kartografii estońskiej, Cartography in Esthonia, Polski Przegl. Kartogr. 1926, II, Nr. 13—14, str. 104—107, Revue cartographique Polonaise.

Stojanowski Karol, Szkice do prehistorycznej antropologii Europy północnej, Contributions à l'anthropologie de l'Europe Septentrionale, Kosmos 1926, str. 861—924.

Stanew N., Bułgarja, Dzieje, stan gospodarki i szkolnictwa, Sofja 1927, Wydawnictwo Komitetu Przyjęcia Wycieczki Polskiej w Bułgarji, 8°, str. 8.

Sterling Mieczysław, Rimini-Pessaro-Urbino (Wycieczka autem), „Naokoło Świata“ 1927, z. 39, str. 45—64.

Strakosz A., Węgry w r. 1925, Raporty gospod. placówek zagran. Rzeczyposp. polskiej 1926, Nr. 5, Warszawa 1927, str. 61.

Szaferowa Janina, W kraju białych nocy (Laponja), Naokoło świata 1926, z. 33, str. 51—74.

Szawlewski M., Rolnictwo w Europie powojennej, Przemysł i Handel 1927, z. 9, str. 276—282.

Śmierć puszczy brazylijskiej, Naokoło świata, z. 34, str. 33—39.

Szukiewicz Tadeusz, Szanghaj — Perła Chin, Wiedza i życie 1927, z. 7, str. 57—63.

T. M., Łotwa jako kraj tranzytowy, Przemysł i Handel 1927, z. 11, str. 348—349.

Targowski Józef, Biali i kolorowi, I, Polityka kolonialna państw. Monografia Algierji, Warszawa 1925, 122 str., 40 map.

Tennenbaum Henryk, Czynniki gospodarcze w polityce światowej, Warszawa 1926, Wydawnictwo „Przegl. Polit.“, str. 16.

Uzdowski Marjan, Z krainy Cichego Poranku, Wiedza i Życie 1927, z. 3, str. 32—48.

W. G. D. Rumunja w r. 1926, Przemysł i Handel 1927, z. 26, str. 903—905.

W. P. Statystyka pomiarów głębokości oceanów, Przyroda i Technika 1927, z. 3, str. 126—127.

Wilski Bogdan, Abitibi — nowy teren kolonizacyjny w Kanadzie, „Głos Prawdy“ (tygodnik) 1927, Nr. 210, str. 580—581.

Wojtecki Aleksander, Jugosłowianie, Wiedza i Życie 1927, I, str. 21—34.

Wojtecki Aleksander, Czechosłowacja, Wiedza i Życie 1927, Nr. 4, str. 39—52.

Wyleżyńska Aurelja, Z Prowancji, Naokoło Świata 1927, Nr. 38, str. 121—136.

Wyprawa podbiegunowa kom. Mac Millana, Morze 1926, z. 8, str. 6—8.

Vojenský Zemepisný Ústav w roku 1925, The Czechoslovakian militar cartographic Institute in 1925, Polski Przegl. Kartogr. 1926, II, Nr. 13—14, str. 107—108, Revue cartographique Polonaise.

Zaniewicki Zbigniew, Amazonka — królowa rzek, Naokoło Świata 1927, Nr. 40, str. 52—72.

Polska. — Skorowidze i bibliografie (Pologne. — Lexiques et bibliographies).

Almanach Polonais, Paryż, Gebethner i Wolff, 1926, 8°, 850 str.

Przewodnik Kongresowy II Zjazdu Słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce 1927 roku, zredagował z polecenia Komitetu Organizacyjnego Ludomir Sawicki, Kraków 1927, 16°, 306 str.

Wąsowicz J., Zierhoffer A., Polska w cyfrach, Esquisse statistique de la Pologne, Lwów, Komitet Organizacyjny II Zjazdu Słow. Geogr. i Etnogr., 1927, 16°, 88 str.

Weinfeld Ignacy, *Tablice statystyczne Polski*, wydanie piąte za lata 1925 i 1926, opracowała L. Oxińska-Szczeńniakowa, Warszawa, Hoesick, 1927, str. 103.

Polska. — Geografja astronomiczna, kartografja i geofizyka
(*Pologne. — Géographie astronomique, cartographie et géophysique*).

Arctowski Henryk, *Wstęp do studjum nad transportem mas atmosferycznych*, *Introduction à l'étude du transport mondial des masses atmosphériques*, Kosmos 1927, str. 328—350.

Arctowski Henryk, *O tak zwanych falach barometrycznych w rejonie Antarktydy*, *Notice sur les pseudo-ondes barométriques observées dans le régions antarctiques et ailleurs*, *ibid.*, str. 314—327.

Arctowski Henryk, *Uwagi wstępne do studjum przeskoków w przebiegu rocznym ciśnienia atmosferycznego*, *Remarques préliminaires concernant l'étude des déclechement observés dans la marche annuelle de la pression atmosphérique*, *ibid.* str. 300—313.

Arctowski H. i Orkisz H., *O wahaniach temperatury w Ameryce Północnej w latach 1910—1919*, *Sur les variations de la température observées dans l'Amérique du Nord pendant les années 1910—1919*, *ibid.* 1927, str. 559.

Banachiewicz Tadeusz, *O pewnem twierdzeniu Poincarégo z teorii przyptywów morskich*, *Sprawozdania z czynności i pos. P. A. U.*, Kraków 1927, Nr. 3, str. 7.

Biernacki Franciszek, *Głos niemiecki o kartografji polskiej*, *Wiad. Służby Geogr.* 1927, z. 1, str. 77—80.

Biernacki Franciszek, *Terminologja w teorii rzutów kartograficznych*, *ibid.* 1927, z. 1, str. 53—55.

Czarnecki Stanisław, *Międzynarodowa mapa świata 1:1,000,000*, *Carte du monde au millionième*, *ibid.* 1927, z. 1, str. 37—52.

Czarnota Jan, *Uwagi i wnioski wynikające z obserwacji I rzędu w roku 1926*, *ibid.* 1927, z. 1, str. 57—59.

Gumiński Romuald, *Wilgotność powietrza w Polsce (wahania roczne i rozkład geograficzny)*, *L'humidité de l'air en Pologne; la marche annuelle et la distribution géographique*, *Prace meteorologiczne i hydrograficzne*, *Etudes météorologiques et hydrographiques* 1927, z. 3.

Janczewski E. W., *Sprawozdanie z badań grawimetrycznych, wykonanych w okolicy Kałusza* (C. R. des recherches gravimétriques exécutées à l'aide de la balance de torsion dans les environs de Kałusz), *Pos. Nauk. P. I. Geol.*, C. R. d. Séances d. Service Géol. de Pologne 1927, Nr. 17, str. 3—4.

Kolanowski Włodzimierz, *Mapa nieba w układzie równikowym i poziomym*, *Przegląd mierniczy* 1927, Nr. 6, str. 8—9.

Kreuzinger Józef, *O typ polskiej mapy taktycznej*, *About the type of the Polish tactical map*, *Wiad. Służby Geogr.* 1927, z. 1, str. 32—36.

Lüscher, *Użycie fotografii lotniczej do sporządzenia mapy warstwicznej terenu pińskiego*, *Ztschrft. f. Vermessungswesen*, 1926, Nr. 7.

Łomnicki A., Projekcja międzynarodowej mapy świata, The international Map projection 1/M, Polski Przegl. Kartogr., The Polish Cartographical Review 1927, III, Nr. 17.

Łomnicki Antoni, Matematyczna analiza projekcji mapy międzynarodowej w skali 1:1.000.000, L'analyse mathématique de la projection de la carte du monde au millionième (Resume), Wiad. Służby Geogr. 1927, z. 1, str. 4—31.

Mrazek-Dobrowolska M., Polskie skarby kartograficzne Krakowa, Wiad. Geogr. 1927, z. V.

Orkisz Henryk, O drobnych zmianach ciśnienia atmosferycznego, Sur les changements de la pression atmosphériques enregistrés par le statoscope Richard, Kosmos 1927, str. 357—383.

H. Orkisz, Metoda określenia położenia depresyj barometrycznych zapomocą radioodbiornego aparatu, Przyroda i Technika 1927, z. 5, str. 233—235.

Paluch Zygmunt, Rozwój i prace referatu fotogrammetrycznego W. I. G., Wiad. Służby Geogr. 1927, z. 1, str. 60—64

Przepiórski Wincenty, O przebiegu dziennym ciśnienia atmosferycznego w Manili, De la variation diurne de la pression atmosphériques à Manila, Kosmos 1927, str. 351—356.

Romański E., Kilka uwag o katastrofach klimatycznych, Inżynierja Rolna 1927, Nr. 4, str. 219—227.

Stenz Edward, O zakłóceniach przeźroczystości atmosfery ziemskiej (Metody badania i wyniki), Sur les perturbations de la transparence de l'atmosphère terrestre, Kosmos 1926, str. 704—725.

Stenz Edward, O usłonecznieniu Czarnohory, Sur la durée de l'insolation dans les monts de Czarnohora, ibd. 1926, str. 678—701.

Szulc Kazimierz, Przymrozki wiosenne i jesienne jako zagadnienie rolniczo-meteorologiczne, Gelées nocturnes du printemps et de l'automne envisagées comme problèmes de météorologie agricole, ibd. 1926, str. 726—745.

Warchałowski Edward, Konferencje geodezyjne w Rydze, Przegl. mierniczy 1927, Nr. 6, str. 2—3.

Z. P., Szybkość ruchów epejrogenicznych, Przyroda i Technika 1927, z. 5, str. 335.

Zych Stanisław, O wahaniach temperatury na obszarze Japonji, Chin i Indochin w latach 1910—1919, Variations de la température observées dans le Japon, en Chine et dans l'Indochine pendant les années 1910—1919, Kosmos 1927, str. 183—299.

Polska — Fizjografia (Pologne. — Physiographie).

d'Abancourt A., Klasyfikacja i rozwój dolin podolskich, Classification and the development of the Podolian valleys, Prace geograficzne wydawane przez prof. E. Romera, z. IX. „Podole“, Lwów, Książnica 1927, str. 1—26.

Bajerlein Józef, Jeziora Mialskie, Die Miäty-Seenkette, Badania geogr. nad Polską północno-zachodnią, z. 2—3, Wydawnictwo Instytutu Geograficznego Uniw. Poznańskiego, Poznań 1927, str. 1—13.

Bajerlein Józef, Tymczasowe wyniki badań nad jeziorami Dol-skimi, *Vorläufiger Bericht über die Lotung der Dolziger Seen*, ibd. 1927, str. 130—132.

Bujalski B., Sprawozdanie z prac geologicznych, wykonanych w r. 1926, C. R. des recherches géologiques exécutées en 1926, Pos. Nauk. P. Inst. Geol., C. R. d. Séances du Service Géol. de Pologne 1927, Nr. 18, str. 16—18.

de Cizancourt H., Przyczynek do znajomości przedgórza w okolicy Truskawca, *Contribution à l'étude de l'avant-pays dans le région de Truskawiec*, Kosmos 1926, str. 373—392.

Czarnocki St., Sprawozdanie z badań geologicznych na arkuszu Brzeszcze szczegółowej mapy geologicznej Polskiego Zagłębia Węglowego w skali 1:25.000, C. R. des recherches géologiques effectuées en 1926 pour la feuille Brzeszcze de la carte spéciale du Bassin Houiller Polonais au 25.000-e, Pos. Nauk. P. I. Geol., C. R. d. Séances du Service Géol. de Pologne 1927, Nr. 18, str. 22—23.

Czarnocki St., Dotychczasowe wyniki badań na arkuszu Oświęcim szczegółowej mapy geologicznej Polskiego Zagłębia Węglowego w skali 1:25 000, Résultats des géologiques pour la feuille Oświęcim de la Carte spéciale du Bassin Houiller Polonais au 25.000-e, ibd., str. 23—24.

Czarnocki J., O zlodowaceniach środkowej części Gór Świętokrzyskich, *Sur les glaciations de la partie centrale du Massif de St. Croix*, ibd., Nr. 17, str. 14—18.

Czarnocki J., Ogólny rys tektoniki Gór Świętokrzyskich, *Aperçu générale sur le tectonique du Massif de St. Croix*, ibd., Nr. 17, str. 14—18.

Czarnocki J., Sprawozdanie z badań, dokonanych w r. 1926 w związku z ogólnym poglądem na budowę mas mezozoicznych regionu chęcińskiego, C. R. des recherches exécutées en 1926 et la structure du Mézozoïque de la region de Chęciny, ibd., Nr. 17, str. 4—14.

Czarnocki St., Dotychczasowe wyniki prac, mających na celu wyjaśnienie związku pomiędzy właściwościami chemicznymi naszych węgla a budową geologiczną Polskiego Zagłębia Węglowego, Résultats provisoires des recherches sur le rapport entre les propriétés chimiques des houilles et la structure géologique du Bassin Houiller Polonais, ibd., str. 24—25.

Czekańska Marja, Podział i charakterystyka głębokościow a Bałtyku Południowego, *Classification et caractéristique des prof. fondeurs de la Baltique meridionale*, Badania geogr. nad Polską północno-zachodnią, z. 2—3, Wydawnictwo Instytutu Geograficznego, Poznań 1927, str. 14—25.

Czyżewski J., Gęstość sieci dolinnej na Podolu, *The density of the Podolia valley-complex*, *Prace geograficzne wydawane przez prof. E. Romera*, z. IX, „Podole“, Lwów, Książnica, 1927, str. 27—39.